

Europos
Komisija

2018 m. Švietimo ir mokymo stebėsenos biuletenis Lietuva

***Europe Direct – tai paslauga, padésianti Jums rasti atsakymus į klausimus
apie Europos Sąjungą***

**Informacija teikiama nemokamai telefonu (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(* Informacija teikiama nemokamai, daugelis skambučių taip pat nemokami (nors kai kurie ryšio paslaugų teikėjai gali imti mokestį, taip pat gali reikėti mokėti, jeigu skambinsite taksofonu arba viešbučio telefonu).

Daug papildomos informacijos apie Europos Sąjungą yra internete.
Ji prieinama per portalą Europa (<http://europa.eu>).

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2018

© Europos Sąjunga, 2018

Pakartotinai naudoti leidžiama nurodžius šaltinį. Pakartotinio Europos Komisijos dokumentų naudojimo politika reglamentuojama Sprendimu 2011/833/ES (OL L 330, 2011 12 14, p. 39).

Naudoti ar atgaminti nuotraukas ir kitą medžiagą, kurios autorių teisės nepriklauso Europos Sąjungai, galima tik gavus teisių turėtojų leidimą.

LT BOOK ISBN 978-92-79-89829-7
LT PDF ISBN 978-92-79-89828-0

ISSN 2466-9989
ISSN 2466-9997

doi: 10.2766/513247
doi: 10.2766/156232

NC-AN-18-017-LT-C
NC-AN-18-017-LT-N.

1. Pagrindiniai rodikliai

		Lietuva		ES vidurkis		
		2014	2017	2014	2017	
„ET 2020“ lyginamieji standartai						
Ankstyvasis pasitraukimas iš švietimo sistemos (18–24 metų amžiaus grupė)		5.9%	5.4%	11.2%	10.6%	
Aukštąjį išsilavinimą įgiję asmenys (30–34 metų amžiaus grupė)		53.3%	58.0%	37.9%	39.9%	
Ankstyvasis ugdymas ir priežiūra (nuo 4 metų iki privalomojo švietimo pradžios amžiaus)		88.8% ¹³	91.4% ¹⁶	94.2% ¹³	95.5% ¹⁶	
Nepasiekusių minimalaus gebėjimų lygmens dalis, proc.	Skaitymo gebėjimai	21.2% ¹²	25.1% ¹⁵	17.8% ¹²	19.7% ¹⁵	
	Matematinis raštingumas	26.0% ¹²	25.4% ¹⁵	22.1% ¹²	22.2% ¹⁵	
	Gamtamokslinis raštingumas	16.1% ¹²	24.7% ¹⁵	16.6% ¹²	20.6% ¹⁵	
Absolventų užimtumas pagal išsilavinimo lygį (20–34 metų asmenys, įgiję išsilavinimą per pastaruosius trejus metus iki ataskaitinių metų)	ISCED 3–8 (iš viso)	80.7%	83.9%	76.0%	80.2%	
Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi programose (25–64 metų amžiaus grupė)	ISCED 0–8 (iš viso)	5.1%	5.9%	10.8%	10.9%	
Besimokančiųjų judumas	Laipsnio tikslais judūs absolventai (ISCED 5–8)	:	8.6% ¹⁶	:	3.1% ¹⁶	
	Kreditų kaupimo tikslais judūs absolventai (ISCED 5–8)	:	7.0% ¹⁶	:	7.6% ¹⁶	
Kiti susiję rodikliai						
Investicijos į švietimą	Viešosios išlaidos švietimui (procentinė BVP dalis)	5.4%	5.2% ¹⁶	4.9%	4.7% ¹⁶	
	Išlaidos viešosioms ir privačioms institucijoms (vienam besimokančiam asmeniui, €, PGS)	ISCED 1–2	€3 727	€3 941 ¹⁵	€6 494 ^d	: ¹⁵
		ISCED 3–4	€4 361	€3 998 ¹⁵	€7 741 ^d	: ¹⁵
	ISCED 5–8	€7 358	€7 432 ¹⁵	€11 187 ^d	: ¹⁵	
Ankstyvasis pasitraukimas iš švietimo sistemos (18–24 metų amžiaus grupė)	Gimę šalyje	5.9%	5.4%	10.4%	9.6%	
	Gimę užsienyje	:	:	20.2%	19.4%	
Aukštąjį išsilavinimą įgiję asmenys (30–34 metų amžiaus grupė)	Gimę šalyje	53.5%	57.8%	38.6%	40.6%	
	Gimę užsienyje	:	:	34.3%	36.3%	
Absolventų užimtumas pagal išsilavinimo lygį (20–34 metų asmenys, įgiję išsilavinimą per pastaruosius trejus metus iki ataskaitinių metų)	ISCED 3–4	70.3%	72.2%	70.7%	74.1%	
	ISCED 5–8	87.2%	91.5%	80.5%	84.9%	

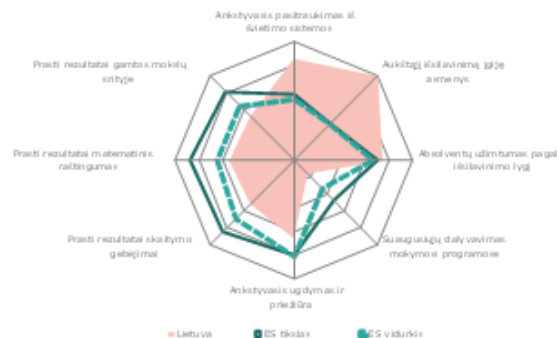
Šaltiniai: Eurostatas (plačiau žr. 10 skyrių); EBPO (PISA).

Pastabos: ES svertiniai vidurkiai, kuriuos skaičiuojant, atsižvelgiant į šaltinį, įtraukiamas skirtingas valstybių narių skaičius; d = skiriasi apibrėžtis, 12 = 2012 m., 13 = 2013 m., 15 = 2015 m., 16 = 2016 m.

Kreditų kaupimo tikslais judžių absolventų ES vidurkį pagal turimus valstybių duomenis apskaičiuoja Švietimo, jaunimo, sporto ir kultūros GD; laipsnio tikslais judžių absolventų ES vidurkį pagal Eurostatą ir EBPO duomenis apskaičiuoja Jungtinis tyrimų centras.

Išsamesnės informacijos galima rasti atitinkame 1 tomo skyriuje (ec.europa.eu/education/monitor).

1 diagrama. Padėtis lyginant su geriausiais (išorinis žiedas) ir prasčiausiais (centras) rezultatais

Šaltinis: Švietimo, jaunimo, sporto ir kultūros GD skaičiavimai, grindžiami Eurostat (2017 m. darbo jėgos tyrimo ir 2016 m. UNESCO, EBPO ir Eurostatą surinktais duomenimis) ir EBPO (2015 m. PISA) duomenimis. Pastaba: visi rezultatai išsidėstę tarp maksimumo (išorinis žiedas reiškia geriausius) ir minimumo (diagramos centras reiškia prasčiausius).

2. Svarbiausi aspektai

- Švietimo sistemoje, kuriose sėkmingai vykdoma mokyklos nebaigusių asmenų problemos prevencija, buvo pradėtos visapusiškos mokytojų karjeros ir profesinio rengimo reformos, siekiant gerinti mokymo kokybę.
- Didžiausia švietimo sistemos problema ir toliau yra demografinis nuosmukis, kuris visų pirma lemia regioninius skirtumus švietimo paslaugų prieinamume ir švietimo kokybėje.
- 2016 m. Lietuvos mokinių pilietinės žinios geresnės nei 2009 m.; jie aktyviai dalyvauja socialinėje ir pilietinėje veikloje.
- Reformomis aukštojo mokslo struktūrų ir akreditavimo srityse siekiama spręsti plačiai pripažįstamas veiksmingumo ir kokybės problemas, tačiau vis dar susiduriama su suinteresuotųjų subjektų pasipriešinimu.
- 2017 m. Lietuva toliau reformavo profesinį mokymą, atsižvelgdama į tai, kad profesinių mokyklų moksleivių dalis yra nedidelė, o naujų absolventų įsidarbinimo lygis mažėja.

3. Investicijos į švietimą ir mokymą

Lietuva į švietimą ir mokymą investuoja daugiau nei vidutiniškai ES, tačiau išlaidų lygis vienam besimokančiam asmeniui išlieka žemas. Bendros valdžios sektoriaus išlaidos švietimui Lietuvoje 2016 m. buvo 5,2 proc. BVP, o tų pačių metų ES vidurkis – 4,7 proc.¹ 2010–2016 m. šis rodiklis sumažėjo 1,2 proc. punkto ir tai yra gerokai daugiau už visos ES vidurkį, kuris per tą patį laikotarpį sumažėjo 0,6 proc. punkto. Visų valdžios sektoriaus išlaidų dalis, skiriama švietimui ir mokymui, išliko stabili: 2016 m. – 15,1 proc., vos 0,1 proc. punkto mažiau negu 2010 m. Atitinkami visos ES rodikliai 2010 m. buvo 10,5 proc., 2016 m. – 10,2 proc. Neatsižvelgiant į tai, kad bendras investicijų lygis Lietuvoje buvo santykinai aukštas, išlaidos vienam besimokančiam asmeniui (pradedant pradinuku ir baigiant aukštosios mokyklos studentu), kurios 2015 m. sudarė 4 693 EUR, ES mastu tebuvo trečios pagal dydį nuo galo (mažiau lėšų skyrė tik Bulgarija ir Rumunija).

Pastovus demografinis nuosmukis išlieka didelė švietimo ir mokymo sistemos problema. Švietimo sistemoje dalyvaujančių mokinių ir studentų skaičius nuo 2010 iki 2017 m. kasmet mažėjo; iš viso per šį laikotarpį jų sumažėjo 19 proc.² Šio nuosmukio keliama politiniai uždaviniai dar sudėtingesni dėl didelių skirtumų tarp švietimo sektorių ir atskirų regionų. Taigi nors bendrojo lavinimo mokyklų mokinių skaičius (skaičiuojant pradinio ir vidurinio (ne profesinio) lavinimo mokyklų mokinius) per šį laikotarpį sumažėjo 21,6 proc., padidėjo (1 proc.) pradinukų skaičius³ Vertinant geografiškai, nors Vilniaus apskrityje veikiančiose bendrojo lavinimo mokyklose nuo 2010 iki 2017 m. mokinių sumažėjo 5,7 proc., likusioje šalies dalyje užsiregistravusiųjų į mokyklas sumažėjo ketvirtadaliu⁴ (2 diagrama). Tiesioginis šių problemų poveikis įvertintas atlikus auditą. Jo duomenys rodo, kad apie 30 proc. mokyklų, kuriose buvo atliekamas auditas (daugiausia – kaimo vietovėse esančios mokyklos)⁵, turėjo sujungti klases, t. y. rengti bendras pamokas iki keturių skirtingų klasių vaikams (Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, 2017).

¹ Eurostatas [gov_10a_exp] ir [nama_10_gdp].

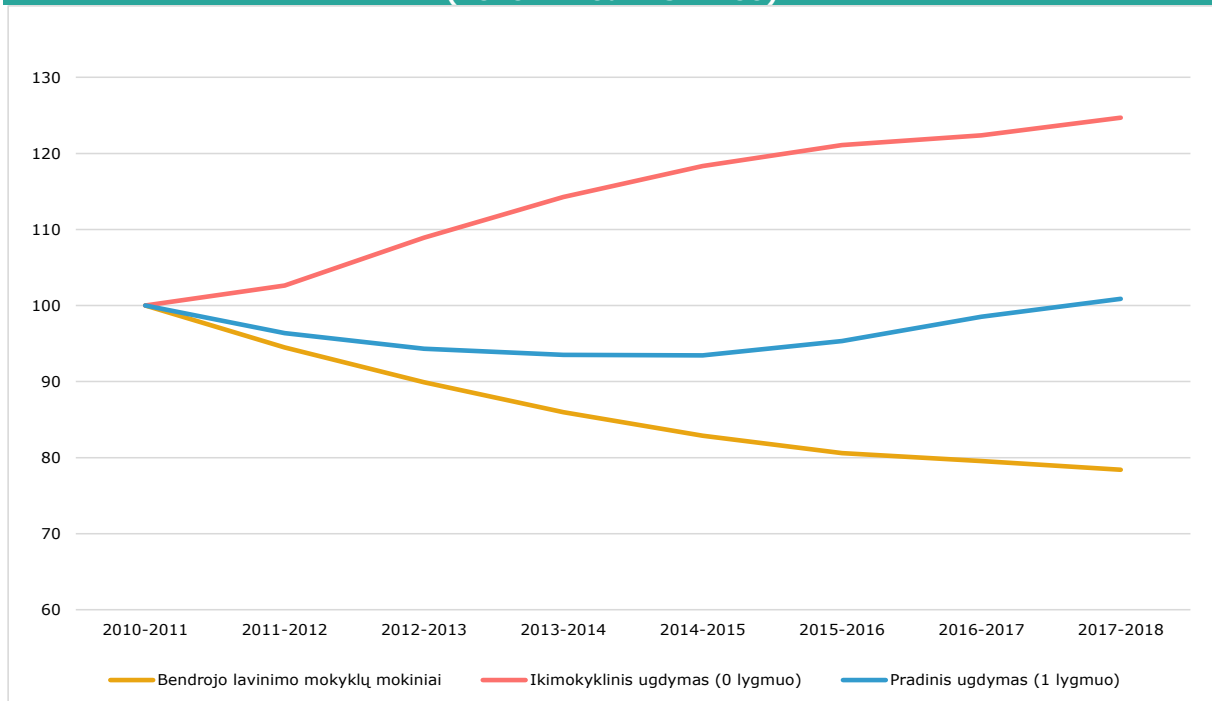
² Lietuvos statistikos departamento duomenys „Mokiniai ir studentai pagal išsilavinimo lygį“.

³ Lietuvos statistikos departamento duomenys „Bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai“.

⁴ Sumažėjimas kituose Lietuvos regionuose svyravo nuo 35,2 proc. Tauragės apskrityje iki 17,1 proc. Klaipėdos apskrityje.

⁵ Audito procedūros atliktos 21 savivaldybėje, 116-oje bendrojo lavinimo mokyklų.

2 diagrama. Mokinių skaičiaus švietimo sektoriuje kitimas Lietuvoje 2010–2017 m. (2010 m. rodiklis = 100)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.

Siekdama pašalinti mokinio (studento) krepšelio principu veikiančios finansavimo sistemos trūkumus, vyriausybė ėmėsi reformų. Iš esmės lėšos švietimui Lietuvoje skiriamos per vadinamąjį mokinio (studento) krepšelį. Šis modelis pagrįstas finansavimu pagal švietimo įstaigoje besimokančių asmenų skaičių. Šiuo modeliu, kuris švietimo sektoriuose buvo diegiamas 2002–2012 m., visų pirma buvo siekiama išspręsti efektyvumo, atotrūkio tarp regionų ir su institucinio tinklo optimizavimu susijusias problemas (Shewbridge, C. *et al.*, 2016). Nors minėtu laikotarpiu jis padėjo padaryti tam tikrų patobulinimų, pastaruoju metu sėkmingą šio modelio įgyvendinimą sunkina demografinės ir regioninės problemos. Dabar netgi manoma, kad šis modelis didina susiskaidymą ir paslaugų kiekybę iškelia aukščiau už kokybę⁶ (Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, 2017). Siekdama įveikti šiuos sunkumus, vyriausybė planuoja nuo mokinio (studento) krepšelio modelio pereiti prie klasės ir kokybės krepšelio finansavimo modelio⁷, o aukštojo mokslo įstaigose diegti veiklos rezultatais grindžiamo finansavimo sutartis. Nors EBPO ir pripažįsta, kad dabartinė sistema nėra tobula, ji nerekomenduoja diegti visą sistemą apimančio klasių krepšelio modelio ir ragina arba pritaikyti esamą modelį, arba labiau pakoreguoti naująjį (EBPO, 2017).

4. Pilietinis ugdymas

Pilietinis ugdymas – tai kartu ir atskiras, ir integruotas dalykas, organizuojamas kaip bendros ugdymo sistemos dalis. Lietuvoje pilietinio ugdymo medžiaga pateikiama ir integruojant ją į kitus privalomus mokomuosius dalykus, ir kaip atskiras dalykas – Lietuva yra viena iš dešimties ES valstybių narių, besilaikančių tokio požiūrio⁸. Pilietiniam ugdymui, kaip atskiram dalykui, pagal pagrindinio ugdymo programą per metus skiriama 8,8 valandos – tarp 16 valstybių narių, besilaikančių panašaus požiūrio, tai yra vienas žemiausių rodiklių pagal skiriamą laiką⁹. Nors į pirminio mokytojų rengimo programas jokių specialių pilietinio ugdymo gebėjimų

⁶ Pavyzdžiui, mokinio (studento) krepšelio modelis paskatino universitetus padidinti programų ir stojančiųjų skaičių iki didžiausio leidžiamo pagal akreditacijos kriterijus. Regionuose, kuriuose sparčiai mažėja gyventojų, šis modelis gerokai apsunkina mokyklų finansavimą.

⁷ Įvedus klasių krepšelių finansavimas priklausytų nuo klasių mokykloje skaičiaus, o kokybės krepšeliu siekiama susieti finansavimą su būsimais, kol kas dar neapibrėžtais, kokybės rodikliais.

⁸ Įskaitant Estiją ir Suomiją.

⁹ Estija ir Suomija rekomenduoja tam skirti daugiau kaip 50 valandų per metus.

neįtraukta, Lietuva prisijungė prie kitų šešių ES valstybių narių, būsimiems mokytojams pasiūliusią galimybę pasirinkti kad ir minimalią pilietinio ugdymo kryptį ir taip, greta kitų daugiausia trijų dalykų, įgyti ir pilietinio ugdymo specializaciją („Eurydice“, 2017). Be to, Lietuvoje tiek mokytojai, tiek mokyklų vadovai turi galimybę dalyvauti šios srities tęstinio profesinio tobulėjimo veikloje – ši rezultatą atspindi ir santykinai didelė mokytojų, dalyvavusių pilietinio ugdymo mokymuose, procentinė dalis (TEA, 2017, 2.11 lentelė).

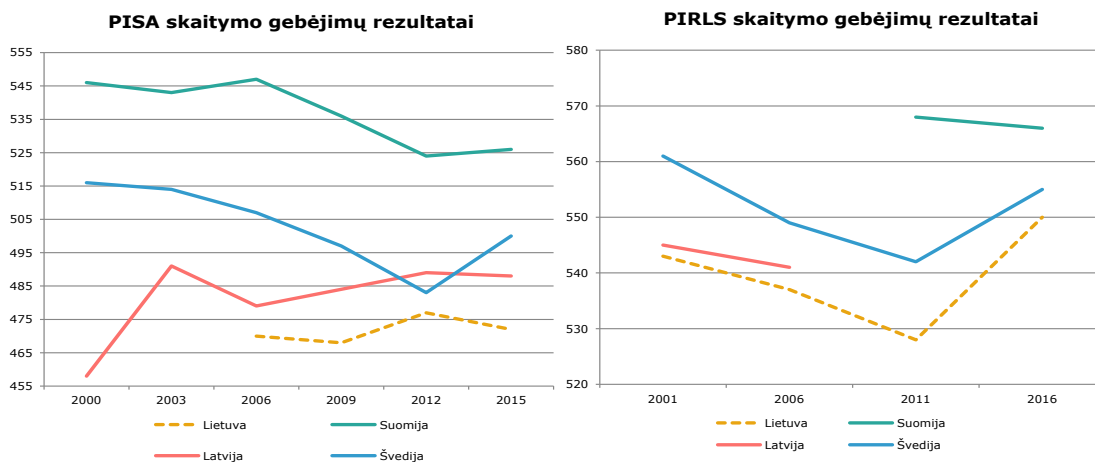
2009–2016 m. Lietuvos mokinių pilietinės žinios pagerėjo. 2016 m. tarptautiniame pilietinio ugdymo ir pilietiškumo tyrime (angl. *International Civic and Citizenship Education Study – ICCS*¹⁰) Lietuvos mokiniai įvertinti kiek geriau, palyginti su 24 šalių, kuriose buvo atliekama apklausa, vidurkiu (518 balų, kai vidurkis – 517). Tai yra 13 balų daugiau nei 2009 m. Kaip ir kitose į tyrimą įtrauktose šalyse, lytis, taip pat socialinė ir ekonominė padėtis Lietuvoje daro reikšmingą poveikį mokinių žinių lygiui: mergaitės įvertintos geriau negu berniukai (28 balais), o žemesnės socialinės ir ekonominės padėties mokiniai įvertinti prasčiau negu jų bendraamžiai iš labiau pasiturinčių šeimų (42 balais). Visais minėtais atvejais Lietuvos rezultatai išliko panašūs į kitų ES valstybių narių, kuriose buvo atliekama apklausa, rezultatus. Tvirtus Lietuvos mokinių pilietinius gebėjimus atspindi ir jų dalyvavimo bendruomeninėje veikloje rodikliai. 86 proc. mokytojų nurodė su savo klase dalyvaujantys kultūrinėje veikloje – tai antras geriausias rezultatas tarp šalių, kuriose buvo atliekama apklausa; geriau – 87 proc. – įvertinta tik Slovėnija (TEA, 2017, 5.7 lentelė). Be to, Lietuvos mokiniai gerokai dažniau negu jų bendraamžiai dalyvavo aplinkos tvarkymo ir sporto veikloje, taip pat dažniau užsiėmė veikla, susijusia su kultūros paveldo išsaugojimu, ir lankėsi politinėse institucijose.

5. Mokyklinio ugdymo modernizavimas

Lietuvos švietimo ir mokymo sistema sėkmingai atlieka mokyklos nebaigusiu asmenų problemos prevenciją ir suteikia tvirtus pagrindinius gebėjimus. Lietuva ir toliau veiksmingai rūpinasi, kad mokyklą metančių asmenų būtų kuo mažiau: Lietuvoje 2017 m. tokių buvo 5,4 proc., taigi Lietuva pasiekė Europos 2020 m. tikslą ir užsitikrino vietą tarp geriausių rezultatų pasižyminčių ES šalių (ES vidurkis – 10,6 proc.). Remiantis dviejų skirtingų tarptautinių lyginamųjų testų rezultatais, Lietuvos mokinių pagrindinių gebėjimų lygis nuosekliai gerėja. 2016 m. Tarptautiniame skaitymo gebėjimų pažangos tyrime (angl. *Progress in International Reading Literacy Study – PIRLS*) Lietuvos ketvirtokai surinko 550 balų – tai geriausias jų įvertinimas nuo 2001 m. (543) ir reikšmingas šuolis aukštyn nuo 2011 m. (528) (Mullis I. V. S. *et al.*, 2016). Panašiai, 2015 m. Tarptautiniame matematikos ir gamtos mokslų gebėjimų tyrime (angl. *Trends in International Mathematics and Science Study – TIMSS*) Lietuvos aštuntokų vidutinis matematikos gebėjimų balų vidurkis buvo 512, – tai geriausias rezultatas nuo tada, kai Lietuva prisijungė prie šio tyrimo 1995 m.¹¹ (Martin M. O. *et al.*, 2016). Vis dėlto, nepaisant pažangos, Lietuvos mokinių rezultatai vis dar nesiekia jų ES bendraamžių vidurkio. Be to, tiek TIMSS, tiek PIRLS tyrimais vertinamos mokykloje įgyjamos žinios; daugiau dėmesio Tarptautinio moksleivių vertinimo programoje (PISA) skyrus problemų sprendimo aspektui, paaiškėjo, kad 2015 m. Lietuvos penkiolikmečių matematiniai, skaitymo ir gamtos mokslų gebėjimai tebėra prastesni už ES vidurkį ir, palyginti su ankstesniu ciklu, pablogėjo (3 diagrama). Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2017 m. ataskaitoje nurodoma, kad mažesnių Lietuvos mokyklų – daugiausia tų, kurios įsikūrusios kaimo vietovėse, – mokinių mokymosi rezultatai yra žemi ES ir nacionaliniu mastu.

¹⁰ ICCS metu tiriama, kaip jaunuoliai yra rengiami atlikti savo kaip piliečių vaidmenį. 2016 m. skalėje taikytas rodiklio vidurkis – 500. ICCS tyrime dalyvavo 14 valstybių narių: Belgija (Flandrija), Bulgarija, Danija, Estija, Italija, Kroatija, Latvija, Lietuva, Malta, Nyderlandai, Slovėnija, Suomija, Švedija ir Vokietija (Šiaurės Reinai-Vestfalija).

¹¹ 2011 m. – nuo 502.

3 diagrama. Skaitymo gebėjimų pokyčiai pagal PISA (penkiolikmečių) ir PIRLS (ketvirtokų) 2000–2016 m.

Šaltiniai: Tarptautinio moksleivių vertinimo programa (PISA, EBPO, 2016) ir TEA tarptautinis skaitymo gebėjimų pažangos tyrimas (PIRLS, 2016).

Pastaba: neturima Latvijos (2011 m.) ir Suomijos (2001 ir 2006 m.) PIRLS rezultatų.

Ypač gerų rezultatų Lietuva pasiekė didindama dalyvavimą ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sistemoje, nors išspręstos ne visos kokybės ir atotrūkio tarp regionų problemos. Nors Lietuvos rodiklis, rodantis vaikų nuo 4 metų iki privalomojo mokyklinio amžiaus dalyvavimą ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sistemoje (2016 m. – 91,4 proc.)¹², vis dar žemesnis už ES vidurkį (95,3 proc.), per pastarąjį dešimtmetį Lietuva padarė nemenką pažangą: 2010–2016 m. šis rodiklis padidėjo 7,6 proc. punkto¹³. Vis dėlto bendrą užsiregistravusiųjų skaičių ir toliau iškreipia regioniniai dalyvavimo ir kokybės skirtumai. Kaimo vietovėse ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigas lankančių 3–6 metų vaikų skaičius maždaug dvigubai mažesnis negu miestuose (2017 m. atitinkamai 46,2 ir 106,2 proc.)¹⁴. Ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros kokybė – atskiras opus klausimas. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2016 m. duomenimis, jokių duomenų, kuriais remiantis būtų galima daryti pagrįstas išvadas apie šio sektoriaus teikiamų paslaugų kokybę, nėra (Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, 2016). Siekdamą toliau didinti aprėptį ir spręsti kitas problemas, Lietuva naudoja Europos socialinio fondo (ESF) ir Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) lėšomis – jos skiriamos ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigoms statyti ir renovuoti, taip pat pavežėjimo paslaugoms kaimo vietovėse teikti.

Siekiant pagerinti švietimo kokybę, pradėtos įgyvendinti su mokytojų karjera ir profesiniu rengimu susijusios plataus masto reformos. Lietuva patiria nemažų problemų, susijusių su demografiniu mokytojų pasiskirstymu, tačiau dar labiau jas gilina mažas į pirminio mokytojų rengimo programas stojančių asmenų skaičius ir santykinai demotyvuojanti atlyginimų bei karjeros struktūros sistema. Todėl Europos Sąjungos Taryba Lietuvai rekomenduoja švietimo sistemos rezultatus gerinti atlyginant už mokymo ir aukštojo mokslo kokybę (Europos Sąjungos Taryba, 2017). Po dvejus metus trukusių derybų 2017 m. lapkričio mėn. pasirašyta nauja kolektyvinė sutartis su mokytojų profesinėmis sąjungomis. Ja inicijuotas perėjimas nuo valandinio¹⁵ prie fiksuoto darbo užmokesčio modelio. Šiuo modeliu, kurį ketinama pradėti taikyti 2018–2019 mokslo metais, siekiama užtikrinti sklandesnį darbo užmokesčio laipsnišką didėjimą ir padidinti bendrą jo lygį, ypač tiems mokytojams, kurie dirba ne didžiuosiuose miestuose. Šios reformos sąnaudos bus dengiamos ir papildomomis investicijomis iš nacionalinio biudžeto, ir santaupomis, kurios kaupiamos pagal ankstyvo išėjimo į pensiją schemą¹⁶; be to, bus naudojamos ir parama iš ES fondų, skirta alternatyvių veiklos formų mokytojams plėtotei ir naujų šios srities specialistų pritraukimui. Nors ši reforma grindžiama pasirašyta kolektyvine sutartimi ir ja siekiama spręsti

¹² Eurostato duomenų kodas educ_uae_enra10.

¹³ Eurostato duomenų kodas tps00179.

¹⁴ Lietuvos statistikos rodiklis „Registracija į ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas“. Miesto vietovių rodiklis viršija 100 proc., kadangi kai kurie vaikai čia atvyksta iš kaimyninių kaimo vietovių.

¹⁵ Dideli faktinių mokymo valandų skirtumai daro neigiamą įtaką kokybei: kadangi nemažos dalies mokytojų darbo užmokestis išlieka mažas, jie yra priversti dirbti keliose mokyklose vienu metu. Tai ypač aktualu kaimo vietovėse.

¹⁶ Pagal šią schemą planuojama suteikti kvalifikacijos keitimo galimybių tiems mokytojams, kurie pageidauja toliau dirbti ne mokytojo darbu.

aktuales klausimus, kai kurie suinteresuotieji subjektai teigia nerimaujantys dėl jos sąnaudų ir to, kad dėl šios reformos mokytojų darbo užmokestis gali net sumažėti.

1 intarpas. Pirminis mokytojų rengimas ir poreikiai, pagrindžiantys būtinybę imtis į mokytojus orientuotų plataus masto reformų

Lietuvos pastangos modernizuoti mokytojo profesiją – tai ne vien siekis pakeisti darbo užmokesčio ir karjeros struktūrą. Lietuvos Respublikos švietimo ministerija kartu su Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centru (MOSTA) parengė mokytojo profesijos analizės ir prognozavimo priemonę; prie šios iniciatyvos prisidėjo ir Europos Komisijos paramos struktūrinėms reformoms tarnyba. Šia priemone galės naudotis vietos ir regionų valdžios institucijos, visų pirma – darbo jėgos poreikio planavimo tikslais, taip pat nacionalinės valdžios institucijos, siekdamos paremti pirminio mokytojų rengimo programų administravimą. Visiškai pereiti prie šios priemonės planuojama 2018–2019 mokslo metais.

Paskutinis žingsnis įgyvendinant mokytojavimo sistemos reformą yra susijęs su pirminiu mokytojų rengimu. 2018 m. gegužės mėn. patvirtintu nauju Pedagogų rengimo reglamentu nustatyti studijų programų ir mokytojų stažuočių kokybės reikalavimai, išdėstytos mokytojų rengimo ir profesinio tobulėjimo galimybės ir nustatyti nacionalinių mokytojų rengimo centrų kriterijai. Trys tokie centrai – Vilniuje, Kaune ir Šiauliuose – taps nacionalinės reikšmės mokytojų rengimo centrais, kuriuose bus siūlomos trijų tipų studijos: i) lygiagrečiosios (specialybės mokomasi visą studijų laikotarpį po vidurinės mokyklos); ii) gretutinės (pedagogo kvalifikacija įgyjama studijuojant kitą dalyką); iii) profesinės studijos. Be to, bus kuriama partnerystė su organizacijomis, kurios siekia mokytojais įdarbinti asmenis, anksčiau dirbusius kitokį darbą. Viena iš tokių šios srities iniciatyvų – Mokyklų tobulinimo centro įgyvendinama programa „Renkuosi mokytis“. Reformas remia ERPF ir ESF; 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu šių fondų parama sudarys per 36 mln. EUR.

6. Aukštojo mokslo modernizavimas

Pagal įgijusiųjų aukštąjį išsilavinimą asmenų skaičių Lietuva užima aukščiausią poziciją ES, be to, ji sėkmingai padidino sistemos įtraukumą. Nepaisant nedidelio nuosmukio, palyginti su ankstesniais metais, 2017 m. Lietuva išliko ES lyderė pagal asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, skaičių – aukštojo mokslo diplomą čia turi 58 proc. 30–34 metų asmenų. Vis dėlto vertinant pagal aukštąjį išsilavinimą turinčių vyrų ir moterų skaičių Lietuva taip pat yra ir viena iš trijų ES valstybių, kuriose skirtumas yra didžiausias. Lietuvoje jis sudaro 20,5 proc. punkto, o ES vidurkis – 10,0. Aukštąjį išsilavinimą turinčių 20–34 metų asmenų užimtumo rodiklis palaipsniui didėjo (vertinant praėjus 1–3 metams po diplomo įgijimo) ir 2017 m. siekė 91,5 proc. (ES – 84,9 proc.¹⁷). Siekdama toliau stiprinti aukštojo mokslo absolventų įsidarbinimo lygio stebėjimo sistemą, Lietuva prisijungė prie bandomojo projekto „Eurograduate“, kuriuo siekiama išbandyti galimybę absolventų stebėseną vykdyti visos Europos mastu. Lietuvai geriausiai iš visų tyrime „Eurostudent VI“ dalyvavusių šalių pavyko užtikrinti aukštojo mokslo sistemos įtraukumą: per trejus metus žemesnės socialinės ir ekonominės kilmės studentų dalis, palyginti su visais besimokančiais asmenimis, padidėjo 10 proc. (Hauschildt *et al.*, 2018).

Nesiliaujant nuogaštavimams dėl kokybės ir efektyvumo, Lietuva ėmėsi reformų, kuriomis siekiama sujungti universitetus ir patobulinti aukštojo mokslo programų akreditavimo sistemą. Nepaisant didelio absolventų skaičiaus ir aukšto naujų absolventų įsidarbinimo lygio, susirūpinimo dėl aukštojo mokslo sistemos efektyvumo ir kokybės esama iki šiol. Nemažai aukštojo mokslo įstaigų ir programų nepajėgia prisitaikyti prie studentų skaičiaus mažėjimo – 2010–2017 m. jų sumažėjo 36,8 proc.¹⁸ Iš visų Lietuvos absolventų 2016 m. tik 2,4 proc. buvo užsieniečiai¹⁹, taigi Lietuvos aukštasis mokslas santykinai nėra patrauklus kitų šalių studentams. Kad išspręstų šias problemas, vyriausybė ėmėsi įvairių reformų, kuriomis visų pirma siekiama sustiprinti universitetų tinklą ir patobulinti akreditavimo sistemą. 2018 m. sausio pradžioje Lietuvos Seimas priėmė nutarimą dėl penkių Kaune veikiančių valstybinių universitetų

¹⁷ Eurostatas [edat_lfse_24].

¹⁸ Lietuvos statistikos departamento duomenys „Mokiniai ir studentai pagal išsilavinimo lygį“.

¹⁹ Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro skaičiavimai remiantis Eurostato duomenimis: [educ_uae_mobg02], [educ_uae_grad01].

jungimo į dvi aukštąsias mokyklas, o Aukštojo mokslo studijų kokybės vertinimo centras įgyvendino naują akreditavimo ciklą pagal studijų kryptis. Ir nors abi šios reformos padeda spręsti plačiai išsisknijusias Lietuvos aukštojo mokslo sistemos problemas, dėl jų visuomenėje netyla audringos diskusijos. Be to, universitetų, kurie turi būti sujungti dabartiniu etapu, skaičius nesiekia 2017 m. pavasarį paskelbtose ekspertų rekomendacijose nurodyto skaičiaus. Dėl vieno iš dviejų numatomų sujungimų kreiptasi į Konstitucinį Teismą. Manoma, kad dėl to, neskaitant atskiro kreipimosi į Konstitucinį Teismą dėl studijų kryptių akreditavimo, vykdomų reformų įgyvendinimas gali užtrukti, o apimtis – būti apribota.

7. Profesinio mokymo modernizavimas

2017 m. Lietuva tęsė savo profesinio mokymo sistemos reformų procesą, siekdama įveikti pernelyg menko dalyvavimo problemą ir užtikrinti, kad profesinis mokymas labiau atitiktų darbo rinkos poreikius. 2016 m. mokinių dalyvavimo vidurinio lavinimo profesinio mokymo programose rodiklis išliko žemas – 27,2 proc. ES vidurkis – 49,3 proc. Profesinių mokyklų mokiniai dar studijuodami yra iš dalies supažindinami su darbo aplinka (57 proc. profesines mokyklas baigusiu asmenų atliko privalomą neapmokamą praktiką), tačiau jie beveik neturi galimybių dalyvauti pameistrystės ar panašioje mokomojoje veikloje. Naujų vidurinio lavinimo profesinių mokyklų absolventų užimtumo rodiklis 2017 m. nukrito iki 71,5 proc. – ES šalyse šis rodiklis kilo ir pasiekė 76,6 proc.²⁰

Svarbiausias 2017 m. padarytas politinis žingsnis – Profesinio mokymo įstatymo nauja redakcija. Naujojo įstatymo tikslas – padidinti profesinio mokymo sistemos gebėjimą prisitaikyti prie ekonomikos kaitos, modernizuoti profesinio mokymo sistemos valdymą bei finansavimą ir atnaujinti kokybės užtikrinimo sistemą, kad sistemos prestižas pagaliau pradėtų gerėti. Šiuo įstatymu sektorių profesiniams komitetams suteiktas svarbesnis vaidmuo kvalifikacijos kokybės užtikrinimo ir stažuotių planavimo srityse (Cedefop ReferNet, 2018a). Taip pat įvestas reguliarus profesinio mokymo paslaugų teikėjų išorės vertinimas ir nustatyti reguliaraus įsivertinimo bei vidaus kokybės valdymo sistemų priežiūros reikalavimai. Tuo pat metu Lietuva toliau tęsė sektorių profesinių standartų sistemos, apimančios 24 standartus, plėtotę. 2018 m. pradžioje oficialiai patvirtintas buvo tik vienas toks standartas, devyni (parengti anksčiau, pasinaudojant ESF parama) šiuo metu yra peržiūrimi ir 14 dar reikia parengti. Modulinio principo taikymas profesinio mokymo programoms įgavo pagreitį – 2017 m. 27 proc. profesinių mokyklų mokinių pradėjo mokytis pagal modulines programas; ankstesniais metais tokiai buvo tik 11 proc. Vis dėlto neišspręstų uždavinių dar yra – reikia: i) užtikrinti, kad standartai būtų atnaujinami laiku; ii) užbaigti atitinkamą profesinio mokymo programų peržiūrą; iii) kuo skubiau pradėti programų įgyvendinimą. 2018 m. Lietuva gavo specialiai jai parengtą rekomendaciją, pagal kurią raginta „gerinti švietimo ir mokymo sistemos, įskaitant suaugusiųjų mokymąsi, kokybę, veiksmingumą ir atitiktį darbo rinkos poreikiams“ (Europos Sąjungos Taryba, 2018).

8. Suaugusiųjų mokymosi skatinimas

Suaugusiųjų mokymosi rodikliai tebėra žemi, nepaisant nuolatinio poreikio darbuotojams įgyti naujų gebėjimų ir atnaujinti turimus. 25–64 metų gyventojų, neturinčių bent vidutinio lygio kvalifikacijos, dalis sudarė 5,2 proc. – tai žemiausias rodiklis ES. Vis dėlto 2017 m. darbą turėjo tik 46,1 proc. šios grupės atstovų²¹. Tik maža dalis suaugusiųjų dalyvauja suaugusiųjų švietimo procese – 2017 m. vos 5,9 proc. suaugusiųjų, kurių amžius nuo 25 iki 64 metų, buvo neseniai (per keturias paskutines savaites) lankę kokius nors kursus ar dalyvavę mokymuose. ES vidurkis – 10,9 proc. Suaugusiųjų, kurie kokiuose nors mokymuose dalyvavo per ilgesnį laikotarpį (12 mėnesių), dalis taip pat buvo maža (27,9 proc., o ES vidurkis – 45,1 proc.); be to, palyginti su ankstesniais metais, šis rodiklis sumažėjo. Taip pat pažymėtina, kad vos 56 proc. asmenų, kurių amžius nuo 25 iki 64 metų, buvo įgiję bazinius arba aukštesnius už bazinius skaitmeninius įgūdžius. ES vidurkis – 59 proc. Iš teigiamų pokyčių pažymėtina tai, kad Tęstinio profesinio mokymo būklės apžvalgos duomenimis, privačios bendrovės, kuriose dirba bent 10 darbuotojų, mokymus surengė didesniai skaičiai savo darbuotojų nei anksčiau – 2016 m. – 25,6 proc., o 2011 m. – 18,6 proc., nors tai vis dar gerokai mažiau už ES vidurkį, kuris yra 40,8 proc.

²⁰ Eurostato kodas [lfsa_ergaed].

²¹ Eurostato kodas [lfsa_ergaed].

2 intarpas. Lietuvoje veikiančios suaugusiųjų švietimo sistemos plėtros decentralizavimas

Nuo tada, kai 2015 m. buvo priimtas Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, suaugusiųjų švietimo politikoje ypač daug dėmesio skiriama gebėjimų stiprinimui ir suaugusiųjų mokymosi programų įgyvendinimui per decentralizuotas įstaigas. Pasinaudojant programos „Erasmus+“ dotacijomis, įgyvendinant suaugusiųjų švietimo politiką sukurtas suaugusiųjų švietimo koordinatorių savivaldybėse tinklas. 2017 m. šioje politikos srityje taip pat atnaujinta neformaliojo suaugusiųjų švietimo viešojo bendrojo finansavimo sistema, nustatant ne mažesnę kaip 50 proc. nacionalinį finansavimą, kuris turėtų būti paskirstomas savivaldybėms, o šios, savo ruožtu, bendrai finansuotų vietos lygmens suaugusiųjų švietimo iniciatyvas.

2017 m. pradėtas įgyvendinti naujas ESF finansuojamas projektas „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias ir pagrindines kompetencijas“. Jis tęsis iki 2020 m. (Cedefop ReferNet, 2018b). Šio projekto tikslas – paskatinti suaugusiųjų dalyvauti mokymosi visą gyvenimą programose, pagal kurias jiems būtų pasiūlyta aktualių ir patrauklių paslaugų savivaldybėse, siekiant suteikti jiems bendrųjų ir pagrindinių gebėjimų. Projektas apima iniciatyvas, kuriomis siekiama padidinti suaugusiųjų motyvaciją dalyvauti mokymosi visą gyvenimą programose. 2017 m. mokymuose, kurie vyko daugiau kaip pusėje šalies savivaldybių, dalyvavo 540 suaugusiųjų.

9. Nuorodos

Cedefop, Europos profesinio mokymo plėtros centras Refernet (2018a). *Lithuania: reforming vocational education and training*. <http://www.cedefop.europa.eu/en/news-and-press/news/lithuania-reforming-vocational-education-and-training>

Cedefop ReferNet (2018b), *Lithuania: 2018 update of VET policy developments in the deliverables agreed in the 2015 Riga conclusions*. Nepublikuota.

Europos Sąjungos Taryba (2018), Tarybos rekomendacija dėl 2018 m. Lietuvos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2018 m. Lietuvos stabilumo programos. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9442-2018-INIT/lt/pdf>

Europos Komisija / EACEA / Eurydice (2017), *Citizenship Education at School in Europe – 2017*. Eurydice ataskaita. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras. <https://publications.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/6b50c5b0-d651-11e7-a506-01aa75ed71a1>

Hauschildt, K., Vögtle, E. M., Gwosc, C. (2018), *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe 2016 - 2018. Eurostudent VI Synopsis of Indicators*. German Centre for Higher Education Research and Science Studies.

TEA, 2017. *ICCS 2016 International Report: Becoming Citizens in a Changing World*. <http://iccs.iea.nl/cycles/2016/findings/single-finding/news/iccs-2016-international-report-becoming-citizens-in-a-changing-world/>

Martin M. O. et al. (2016), *TIMSS 2015 International Results in Science*, TIMSS & PIRLS International Study Center, Boston College, Chestnut Hill, MA. <http://timssandpirls.bc.edu/timss2015/international-results/wpcontent/uploads/filebase/full%20pdfs/T15-International-Results-in-Science.pdf>

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., and Hooper, M. (2017), *PIRLS 2016 International Results in Reading*. Retrieved from Boston College. TIMSS & PIRLS International Study Center, Lynch School of Education, Boston College and International Association for the Evaluation of Educational Achievement. Retrieved from <https://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/international-results/>

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (2016). *Valstybinio audito ataskaita Švietimo stebėsenai*. https://www.vkontrole.lt/audito_ataskaitos.aspx?tipas=2

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (2017). Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai? 2017 m. lapkričio 28 d., Nr. VA-2017-P-50-1-20. https://www.vkontrole.lt/audito_ataskaitos_en.aspx?tipas=15

OECD (2016), *PISA 2015 Results (Volume I): Excellence and Equity in Education*. OECD Publishing, Paris. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264266490-en>

OECD (2017), *Education in Lithuania, Reviews of National Policies for Education*. OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264281486-en>

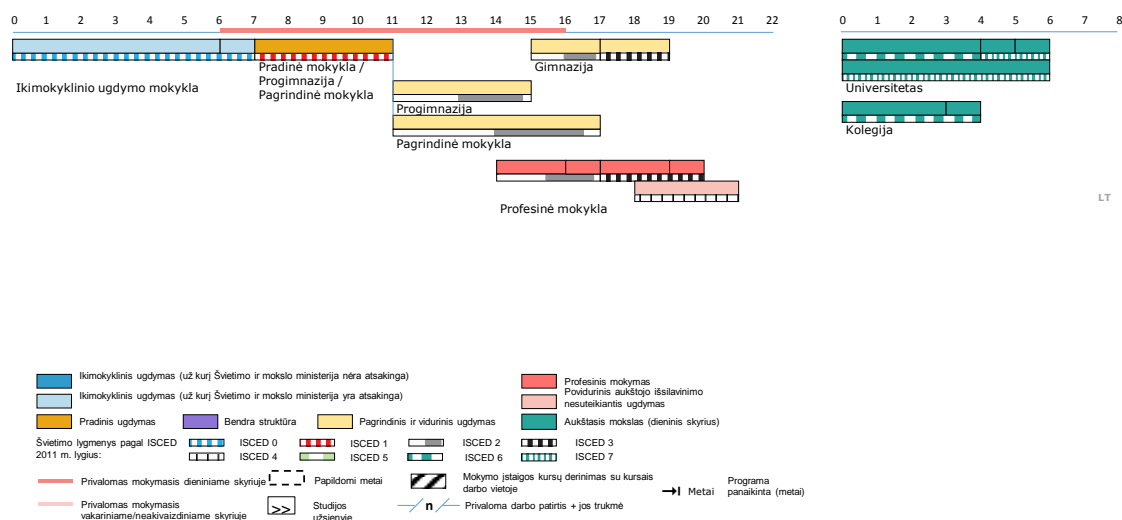
Shewbridge, C. et al. (2016), *OECD Reviews of School Resources: Lithuania 2016*. OECD Reviews of School Resources. OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264252547-en>

Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo Nr. VIII-450 pakeitimo įstatymas. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/093a9010eb0b11e7acd7ea182930b17f/lvZPcpJsZy>

10. I priedas. Pagrindinių rodiklių šaltiniai

Rodiklis	Eurostato interneto duomenų kodas
Mokyklos nebaigę asmenys;	edat_lfse_14 + edat_lfse_02
Aukštąjį išsilavinimą įgiję asmenys	edat_lfse_03 + edat_lfs_9912
Ikimokyklinis ugdymas ir priežiūra	educ_uae_enra10
Nepatenkinami skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų rezultatai	EBPO (PISA).
Naujų absolventų užimtumas	edat_lfse_24
Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi programose	trng_lfse_03
Viešosios išlaidos švietimui (procentinė BVP dalis)	gov_10a_exp
Išlaidos viešosioms ir privačiosioms įstaigoms (vienam besimokančiam asmeniui)	educ_uae_fini04
Judumas mokymosi tikslais: laipsnio tikslais judūs absolventai kreditų kaupimo tikslais judūs absolventai	Jungtinio tyrimų centro skaičiavimai remiantis Eurostato duomenimis / UIS / OECD data educ_uae_mobc02

11. II priedas. Švietimo sistemos struktūra

Šaltinis: Europos Komisija / EACEA / Eurydice, 2017. *The Structure of the European Education Systems 2017/18: Schematic Diagrams*. Eurydice Facts and Figures. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras.

Pastabas ir klausimus dėl šios ataskaitos galima teikti toliau nurodytais e. pašto adresais:
Veronica DE NISI
veronica.de-nisi@ec.europa.eu
arba
EAC-UNITE-A2@ec.europa.eu

KAIP ĮSIGYTI EUROPOS SĄJUNGOS LEIDINIŲ

Nemokamų leidinių galite įsigyti:

- vieną egzempliorių:
svetainėje EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- daugiau negu vieną egzempliorių / plakata / žemėlapi:
Europos Sąjungos atstovybėse (http://ec.europa.eu/represent_lt.htm),
ES nepriklausančių šalių delegacijose (http://eeas.europa.eu/delegations/index_lt.htm),
susisiekę su tarnyba Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_lt.htm)
arba paskambinę numeriu 00 800 6 7 8 9 10 11 (nemokamai visoje ES (*)).

(*). Informacija teikiama nemokamai, daugelis skambučių taip pat nemokami (nors kai kurie ryšio paslaugų teikėjai gali imti mokesį, taip pat gali reikėti mokėti, jeigu skambinsite taksofonu arba viešbučio telefonu).

Parduodamų leidinių galite įsigyti:

- svetainėje EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

